

7. 9. 2007

ID: 50118

Odstoupení od smlouvy a smluvní pokuta

Odstoupením od smlouvy dochází k zániku povinnosti plnit původní závazek zajištěný smluvní pokutou nikoli však vždy i k zániku povinnosti plnit smluvní pokutu jako důsledku neplnění původního závazku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 26 Odo 1188/2005, ze dne 7.6.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně MgA. J. H., dříve Ž., zastoupené advokátem, proti žalovanému A. S., zastoupenému advokátem, o zaplacení částky 331.848,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Uherském Hradišti pod sp. zn. 11 C 81/2001, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně, pobočky ve Zlíně ze dne 27. dubna 2005, č. j. 59 Co 165/2004-124, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Uherském Hradišti (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 23. dubna 2004, č. j. 11 C 81/2001-77, výrokem I. zamítl žalobu, aby žalovaný byl povinen zaplatit žalobkyni částku 331.848,- Kč s úroky z prodlení ve výši 8 % p. a. od 16. června 2001 do zaplacení, výrokem II. zamítl rovněž žalobu, aby žalovanému byla uložena povinnost vyklidit a vyklizenou žalobkyni předat „zemědělskou hospodářskou budovu na pozemcích parc. č. st. 447/3, st. 447/4, st. 447/5 v obci B. a k. ú. B. u U. H.“ (dále jen „hospodářská budova“), výrokem III. uložil tehdejší druhé žalované B. s. r. o., se sídlem v B. 381 (dále jen „tehdejší druhá žalovaná“), povinnost vyklidit a vyklizenou žalobkyni předat do tří dnů od právní moci rozsudku hospodářskou budovu, výrokem IV. zavázal žalobkyni k zaplacení částky 226.403,- Kč žalovanému a výroky V., VI. a VII. rozhodl o nákladech řízení účastníků a státu.

K odvolání žalobkyně a tehdejší druhé žalované Krajský soud v Brně, pobočka ve Zlíně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 27. dubna 2005, č. j. 59 Co 165/2004-124, změnil citovaný rozsudek soudu prvního stupně v napadených výrocích I. a IV. tak, že uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni do tří dnů od právní moci rozsudku částku 321.505,- Kč s 8 % úrokem z prodlení od 16. června 2001 do zaplacení a ve zbytku, tj. ohledně částky 10.343,- Kč s 8 % úrokem od 16. června 2001 do zaplacení, žalobu zamítl (výrok I.) a zamítl vzájemný návrh žalovaného, aby mu žalobkyně zaplatila částku 226.403,- Kč (výrok II.); současně rozsudek soudu prvního stupně změnil v nákladových výrocích VI. a VII. (výroky III. a IV.) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení účastníků (výrok V.).

Odvolací soud vzal shodně se soudem prvního stupně z provedených důkazů mimo jiné za zjištěno, že dne 2. října 1998 uzavřeli žalobkyně jako prodávající a žalovaný jako kupující kupní smlouvu, jejímž předmětem byla hospodářská budova (čl. I. kupní smlouvy), a to za kupní cenu 800.000,- Kč (čl. II., bod 1. kupní smlouvy), kterou měl žalovaný zaplatit žalobkyni ve splátkách sjednaných v čl. II., bodě 2. kupní smlouvy, že v čl. II., bodě 3. kupní smlouvy si účastníci sjednali úroky ve výši 8,5 % z nesplacené části kupní ceny a že pro případ prodlení kupujícího s úhradou zůstatku kupní ceny a sjednaných úroků si dále sjednali smluvní pokutu ve výši 0,1 % z neuhrazeného zůstatku kupní ceny a z částky úroků za každý započatý den prodlení do zaplacení. Dále zjistil, že žalobkyně písemným podáním ze dne 1. června 2001 od kupní smlouvy odstoupila. Na tomto skutkovém základě odvolací soud především dovodil, že nebyla-li zpochybněna platnost odstoupení žalobkyně od kupní smlouvy písemným podáním ze dne 1. června 2001, pak - podle ustálené judikatury - nárok na smluvní pokutu v důsledku odstoupení od kupní smlouvy nezaniká, vznikli ještě před odstoupením od kupní smlouvy. V souladu s tímto názorem posoudil uplatněný nárok z titulu smluvní pokuty jako oprávněný, domáhala-li se žalobkyně smluvní pokuty v částce 187.115,- Kč za dobu od 3. listopadu 1998 do 9. září 1999 (za 310 dnů) z neuhrazeného zůstatku kupní ceny v částce 603.597,- Kč a dále smluvní pokuty v částce 360.793,- Kč za dobu od 10. září 1999 do doby odstoupení od kupní smlouvy (za 629 dnů) z neuhrazeného zůstatku kupní ceny v částce 573.559,- Kč; z takto vypočtené smluvní pokuty v celkové částce 547.908,- Kč odečetl částku 226.403,- Kč s odůvodněním, že tuto částku představující plnění žalovaného na kupní cenu si žalobkyně již v písemném odstoupení od kupní smlouvy započítala (§ 580 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v tehdy účinném znění - dále jen „obč. zák.“) na svůj nárok z titulu smluvní pokuty. Za této situace žalobkyni přiznal částku 321.505,- Kč s příslušenstvím, jehož výši odůvodnil odkazem na ustanovení § 1 nařízení vlády č. 142/1994 Sb.; vzájemný návrh žalovaného na zaplacení částky 226.403,- Kč zamítl a zde opět poukázal na ustanovení § 580 obč. zák.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opřel o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [59/2005](#) Sb. (dále jen „o. s. ř.“). Uplatněné dovolací námítky podřadil pod dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. V dovolání zpochybnil správnost právního názoru, že nárok na smluvní pokutu v důsledku odstoupení od kupní smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od kupní smlouvy. Namítl, že odstoupila-li žalobkyně od kupní smlouvy (písemným podáním ze dne 1. června 2001), došlo ve smyslu § 48 odst. 2 obč. zák. ke zrušení této smlouvy od samého začátku (protože podle citovaného ustanovení nebylo mezi účastníky dohodnuto jinak), a proto „ze smlouvy nevznikly a ani nemohly vzniknout žádné ze smluvních stran jakékoliv práva nebo povinnosti“. Za této situace se „nikdy nemohl dostat do prodlení a žalobkyni také nemohl vzniknout nárok na případnou smluvní pokutu“. Z opačného výkladu by podle názoru dovolatele vyplývalo, že po určitou dobu mohly ze zrušené kupní smlouvy vzniknout některé ze smluvních stran určitá práva či povinnosti. Následně dovolatel vznik takového nároku připustil v případě „vyúčtování“ smluvní pokuty do doby odstoupení od smlouvy, k čemuž však v daném případě nedošlo. V posuzovaném případě však podle dovolatele „právo na případné vyúčtování smluvní pokuty nepochybně zaniklo“. Dovolatel dále namítl, že „uplatnit smluvní pokutu je právem, ale nikoliv nárokem ... tento právní vztah ... vznikne pouze tehdy, pokud by žalobkyně své právo uplatnila, a to v době, kdy by ještě smlouva trvala ...“. Navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně se ve vyjádření k dovolání ztotožnila s právním posouzením věci odvolacím soudem a poukázala na názor, že zrušením kupní smlouvy v důsledku odstoupení podle § 48 odst. 2 obč. zák. zanikají sice práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy, avšak nezaniká nárok na smluvní pokutu vzniklý ještě před odstoupením od smlouvy v důsledku dřívějšího porušení povinností. Navrhla, aby dovolání bylo zamítnuto.

Podle čl. II bodu 3. zákona č. [59/2005](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. Bylo-li napadené rozhodnutí vydáno dne 27. dubna 2005, tedy po 1. dubnu 2005, kdy uvedená novela nabyla účinnosti, avšak po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů (srov. čl. II, bod 2. a 3. přechodných ustanovení zákona č. [59/2005](#) Sb.), Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací projednal dovolání a o něm rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [59/2005](#) Sb. (dále opět jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud shledal, že dovolání bylo podáno včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatele (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť směřuje proti rozsudku, jímž odvolací soud změnil (v odvoláním napadených výrocích) rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé.

Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden; přitom je vázán uplatněnými dovolacími důvody včetně toho, jak je dovolatel obsahově vymezil. Z ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. vyplývá povinnost dovolacího soudu přihlédnout k vadám řízení uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), i když nebyly v dovolání uplatněny. Existence zmíněných vad tvrzena nebyla a tyto vady nevyplývaly ani z obsahu spisu.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolatel zpochybnil správnost právního názoru, že nárok na smluvní pokutu v důsledku odstoupení od kupní smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od kupní smlouvy.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák. sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinností nevznikne škoda. Podle § 544 odst. 2 obč. zák. smluvní pokutu lze sjednat jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení. Podle § 48 odst. 2 obč. zák. odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li právním předpisem nebo účastníky dohodnuto jinak.

V rozsudku ze dne 25. června 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003, uveřejněném pod C 2029 ve svazku 26 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, Nejvyšší soud České republiky formuloval právní závěr, že nárok na smluvní pokutu v důsledku odstoupení od smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od smlouvy (srov. rovněž publikaci Občanský zákoník, Komentář, 7. vydání 2002, vydanou nakladatelstvím C. H. BECK, strana 654). K odůvodnění uvedeného právního závěru Nejvyšší soud v citovaném rozsudku uvedl, že důsledky odstoupení od smlouvy spočívají v jejím zrušení od samého počátku, ledaže by z právního předpisu nebo dohody stran vyplývalo něco jiného; není-li tomu tak – což platí i v posuzovaném případě – zanikají odstoupením od smlouvy všechna práva a povinnosti smluvních stran plynoucí ze zrušené smlouvy. Zavázaná strana není proto dále povinna na základě zrušené smlouvy plnit a oprávněná pozbývá právo na toto plnění. Bylo-li již podle zrušené smlouvy plněno, jsou strany povinny vzájemně takové plnění vypořádat. Odstoupením od smlouvy zanikají pro svoji akcesorickou povahu rovněž vedlejší závazky, na existenci hlavního závazku (zde kupní smlouvy) závislé. Takovými vedlejšími závazky jsou i závazky sloužící k zajištění splnění hlavního závazku, tedy obecně i závazek k zaplacení smluvní pokuty (§ 544 obč. zák.). Dojde-li tedy k odstoupení od smlouvy, nemůže se žádná ze stran na jejím základě domáhat zaplacení smluvní pokuty, neboť dohoda o smluvní pokutě byla spolu s hlavním závazkem od počátku zrušena a právo na její zaplacení nemá žádný právní základ. Nárok na smluvní pokutu však v důsledku odstoupení od smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od smlouvy z důvodu jejího dřívějšího porušení. Nárok na smluvní pokutu i právo na zrušení smlouvy odstoupením jsou v posuzované věci důsledkem porušení smlouvy. Odstoupením od smlouvy realizuje smluvní strana svou vůli nebýt nadále účastníkem právního vztahu, v němž druhá smluvní strana nedodrží stanovené závazky, a uplatněním práva na smluvní pokutu takové jednání druhé smluvní strany sankcionuje a hradí svou případnou majetkovou újmu. Z toho logicky vyplývá, že odstoupení od smlouvy se již existujícího nároku na zaplacení smluvní pokuty nedotýká. Odstoupením od smlouvy dochází k zániku povinnosti plnit původní závazek zajištěný smluvní pokutou nikoli však vždy i k zániku povinnosti plnit smluvní pokutu jako důsledku neplnění původního závazku. Porušením smlouvy vznikl mezi smluvními stranami nový – dosud neexistující a původní smlouvou bez dalšího nezaložený – právní vztah, který již nemá ve vztahu k původnímu zajištěnému závazku akcesorickou povahu a na jehož existenci nemá zánik zajištěného smluvního závazku vliv. Opačný závěr nelze – z důvodů uvedených v citovaném rozsudku – z platné právní úpravy (s ohledem na smysl a funkci institutu smluvní pokuty) dovodit. Od uvedeného právního názoru se dovolací soud neodklání ani v projednávané věci.

S ohledem na shora uvedené lze pokládat za správný a ustálené judikatuře odpovídající právní názor, že nárok na smluvní pokutu v důsledku odstoupení od kupní smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od kupní smlouvy. Lze uzavřít, že dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. nebyl použit opodstatněně.

Jelikož se žalovanému prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu správnost napadeného rozhodnutí zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – dovolání jako nedůvodné zamítl (§ 243b odst. 2 věta před středníkem a odst. 6 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)